

Pedagoški
zavod
Vojvodine

ŐZVÉHÉZI EGYETEM
MAGYAR TANÍTÉLVÉDELMI TANTÖKÉPZŐ KAR, SZABADKA
УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
УЧИТЕЛСКИ ФАКУЛТЕТ НА МЕЂУНАРОДНОМ НАСТАВНОМ ЈЕЗИКУ У СИБОТИЦИ

InterKult 2024

TEMATSKI ZBORNIK

Izabrani radovi sa Desete međunarodne
naučne konferencije

Interkulturalnost u obrazovanju InterKult 2024
održane 28.09.2024. godine u Novom Sadu

NOVI SAD, 2025

UČENJE STRANOG JEZIKA – KARIKA KOJA POVEZUJE KULTURE

Aleksandra Gojkov Rajić

Fakultet za obrazovanje učitelja i vaspitača, Univerzitet u
Beogradu, Srbija
aleksandragojkovrajic@gmail.com

Marijana Paprić

Fakultet za obrazovanje učitelja i vaspitača, Univerzitet u
Beogradu, Srbija
marijana.papric@uf.bg.ac.rs

U savremenom vaspitno-obrazovnom kontekstu se u celom svetu, pa i kod nas kao poželjne osobine, odnosno one koje se kod učenika žele formirati ističu poštovanje, tolerancija i nediskriminacija. Da bi se ovakav cilj ostvario, potrebno je decu od ranog uzrasta kontinuirano pripremati i usmeravati. Budući da susret sa nepoznatim i onim na šta se nije naviklo često stvara osećaj nelagode, netolerantnost se često usmerava ka stranim jezicima, kulturama, te njihovim predstavnicima, a njen ekstremni oblik može čak prerasti i u ksenofobiju. Zato je od velikog značaja decu od što ranijeg uzrasta upoznavati sa kulturama koje se razlikuju od njihove, da bi im se one približile i razbili se pomenuti osećaji nelagode i straha. U tom smislu učenje stranog jezika ima značajnu ulogu u povezivanju kultura, odnosno predstavlja kariku koja povezuje učenike sa kulturom govornog područja jezika koji se uči, doprinoseći tako interkulturalnosti. Rad se bavi mogućnostima za razvijanje interkulturalne kompetencije kroz učenje nemačkog i ruskog kao stranog jezika, predstavljaju se neka moguća rešenja i nude predlozi za konkretne aktivnosti i zadatke za njeno podsticanje.

Ključne reči: učenje stranog jezika, interkulturalna kompetencija, kultura.

Foreign language learning - the link that connects cultures

In the modern educational context, respect, tolerance and non-discrimination stand out as desirable qualities, that is, those that we want students to develop, not only in our country, but in the whole world. In order to achieve this goal, it is necessary to continuously prepare and guide children from an early age. Since encountering the unknown and what one is not used to often create a feeling of discomfort, intolerance is often directed towards foreign languages, cultures, and their representatives, and its extreme form can even turn into xenophobia. That

is why it is of great importance to introduce children to cultures that are different from their own from an early age, in order to get it closer to them and break the mentioned feelings of discomfort and fear. In this sense, learning a foreign language has a significant role in connecting cultures, that is, it represents a link that connects students with the culture of the speaking area of the language being learned, thus contributing to interculturalism. The paper deals with the possibilities for developing intercultural competence through learning German and Russian as a foreign language, presents some possible solutions and offers suggestions for specific activities and tasks to encourage it.

Keywords: foreign language learning, intercultural competence, culture.

U savremenom globalizovanom svetu došlo je do brojnih promena među kojima se ističe mešanje, kontakt i suživot ljudi različitog porekla, sa različitih prostora i različitog kulturno-istorijskog konteksta. U tom smislu se već od početka 70-ih godina 20. veka diskutovalo o multikulturalizmu, koji uz različita viđenja autora (Semprini 2004, 6; Živković 2013) u suštini podrazumeva postojanje i koegzistenciju više različitih kultura na jednom prostoru. Iako i multikulturalizam podrazumeva informisanost o drugim kulturama i toleranciju, danas se smatra (Bosnić-Đurić et al. 2021, 22) da on može da odvede i u segregaciju ili izolaciju različitih kultura, odnosno u naglašavanje kulturnih razlika umesto sličnosti i međusobnog prihvatanja, to jest u getokulturalizam. Da bi se ovo izbeglo i omogućio što bolji i humaniji život u savremenom društvu u kome većina ljudi dolazi u dodir sa različitim kulturama, formiran je pojam interkulturalnost, pod kojim se podrazumeva odnos, razmena i skup dinamičkih tokova različitih kultura (Mrnjauš 2013, 310). Ovaj pojam naglašava odnos i interakciju među kulturama, odnosno suočavanje s problemima koji se javljaju u odnosima između nosilaca različitih kultura, njihovo prihvatanje i poštovanje (Lafraya 2011, 21). Pri definisanju ovog pojma naglašava se (Bosnić-Đurić et al. 2021, 22) da u ovom terminu prefiks inter- znači mogućnost upoređivanja različitih mišljenja, ideja i kultura na jednom prostoru. Interkulturalnošću se podstiče na razmišljanje o razlikama etničke, kulturne, religiozne i druge prirode, na borbu protiv predrasuda, miran suživot među narodima, pojedincima ili grupama različitog porekla, na

obezbeđivanje jednakih mogućnosti u obrazovanju, ispovedanju različitih veroispovesti, ispoljavanju drugačijih mišljenja, stavova i drugih različitosti (Martinelli and Taylor 2000, 15). Za razliku od multikulturalizma, interkulturalizam ne podrazumeva jednostavno prisustvo ili suživot, slučajno mešanje kultura, niti zamenu jednog oblika mišljenja drugim, već omogućava da se kroz konkretne prilike dođe do suočavanja, komunikacije, međusobnog upoznavanja i vrednovanja, razmene vrednosti i modela života, kao i društveno-etičkog poštovanja. Pod njim se, dakle, podrazumeva shvatanje drugog i interaktivni odnos sa njim, pri čemu shvatanje ne znači prikupljanje informacija i razgovor o drugima, već komunikaciju sa njima, to jest slušanje i odgovaranje (Byram et al. 2009, 15). Interkulturalizam se definiše (Bosnić-Đurić et al. 2021, 22) kao fenomen kulturne interakcije i kulturnog dinamizma i ne zadovoljava se pukom tolerancijom, koja se ne smatra dovoljnim podsticajem interkulturalnosti, budući da pasivno prihvatanje ili uočavanje postojanja različitog ne obavezuje i na sopstveni odnos prema konstatovanoj različitosti. Prema tome interkulturalnost podrazumeva mogućnost suočavanja ideja i pretpostavlja promenu u načinu mišljenja, te time vodi ka boljem i humanijem društvu i budućnosti bez rasizma i dominacije čoveka nad čovekom.

U obezbeđivanju interkulturalnosti i formiranju ovakvog društva važnu ulogu ima vaspitanje i obrazovanje. Da bi se kod mladih formirale osobine kao što su poštovanje, tolerancija i nediskriminacija, neophodno ih je u tom smislu vaspitavati i usmeravati od ranog uzrasta. Ovakvo vaspitanje naziva se interkulturalno vaspitanje (Hrvatić 2007, 244) i ima za cilj razumevanje i prihvatanje osoba koje dolaze iz drugih kultura. Važan preduslov ovakvog vaspitanja čini i obrazovanje, odnosno upoznavanje sa različitim kulturama, njihovom istorijom i elementima koji su je iznedrili, budući da se samo o onome što se razume može diskutovati i prihvatiti, dok ono što je nepoznato samo po sebi može izgledati čudno, pa čak i zastrašujuće i odbojno. Savremena kretanja u okvirima globalizacije tokom poslednjih nekoliko decenija dovela su do uočavanja neophodnosti interkulturalnog koncepta, u okviru koga je interkulturalni dijalog

počeo da se shvata kao sredstvo za postizanje ravnoteže između kulturne raznolikosti i socijalne kohezije. Da bi se ovakav koncept realizovao usvojen je niz dokumenata sa ciljem podsticanja država da svoje pravne, obrazovne i kulturne sisteme unaprede i postignu proaktivnu interkulturalnu i institucionalnu praksu. U tu svrhu Evropska unija je 2008. godinu proglasila Godinom međukulturalnog dijaloga, a Savet Evrope je iste godine objavio „Belu knjigu o međukulturalnom dijalogu”. Iste godine Evropska unija usvojila je i „Zelenu knjigu, Migracija i mobilnost: izazovi i mogućnosti za EU obrazovni sistem” u kojoj se ističe učenje jezika domaćina kao način stvaranja socijalne kohezije, što uz promociju maternjeg jezičkog nasleđa doprinosi boljem međusobnom razumevanju i poštovanju različitosti (Bosnić-Đurić et al. 2021, 13).

Imajući na umu opšte poznatu činjenicu da komunikacije, pa ni kulture nema bez jezika, koji u razumevanju i dijalogu igra glavnu ulogu, jasno je koliki značaj u vaspitno-obrazovnom procesu dobija učenje stranih jezika. Već samo savladavanje komunikacijskog koda drugog naroda predstavlja osnovu i uslov za uspostavljanje komunikacije uopšte, da bi se kasnije moglo doći do interkulturalnog dijaloga. U tom smislu sa učenjem stranih jezika treba početi što ranije. Odnosno decu treba od najranijeg uzrasta izložiti različitim jezicima da bi se na to stanje privikla i prihvatila ga kao normalno, a potom ih treba u neke od tih jezika i uvoditi da bi tokom života stekla jezičke kompetencije i bila u stanju da komuniciraju na njima. Iako usvajanje engleskog kao jednog opšteg jezika komunikacije u celom svetu značajno olakšava funkcionisanje i obezbeđuje osnovni preduslov komunikacije, ono kao jedino nije dovoljno. Potrebno je pored ovog *lingua franca* decu izložiti, a potom i učiti i drugim jezicima koji im nisu maternji, pre svega onima iz njihovog okruženja, a kasnije i šire. Iako se učenje stranog jezika često svodi na njegovu puku upotrebnu vrednost, ne smeju se iz vida izgubiti ni druge vaspitne i obrazovne vrednosti koje ono sa sobom donosi. U tom smislu mogle bi se navesti mogućnosti za razvijanje brojnih segmenata, kao što su zapažanje, razdvajanje bitnog od nebitnog, logičko mišljenje, zaključivanje i drugo, kao veoma značajni vaspitni elementi. Učenje stranih

jezika može, naime, uticati na stavove prema drugim narodima, to jest pozitivno uticati na otvorenost prema nepoznatom. Nakon upoznavanja i zbližavanja sa nečim što je bilo potpuno nepoznato, spušta se „prag osetljivosti“ za sve ostale nepoznate kulture i povećava mogućnost da se i to drugo nepoznato kasnije doživi pozitivno (Petrović 2018, 30-33). U tom smislu učenje stranih jezika u najširem smislu pozitivno utiče na tolerantnost i priprema teren za interkulturalni dijalog. Ovo se pre svega odnosi na učenje više stranih jezika koje dovodi do razbijanja straha od nepoznatog, te do pozitivnijih stavova o drugim narodima (Gojkov Rajić and Prtljaga 2013).

U tom smislu u radu se obrazlažu, istražuju i nude ideje za podsticanje interkulturalnosti kroz učenje nemačkog i ruskog kao stranog jezika. Zbog velikih mogućnosti autorke su se u radu posvetile istraživanju i fokusiranju mogućnosti koje za ostvarivanje pomenute namere nude savremene IK tehnologije. Rad daje pregled internet izvora relevantnih za podsticanje interkulturalnosti kroz učenje i poučavanje pomenutih jezika. Pomenutu sadržaji se potom analiziraju u pogledu kvaliteta, klasifikuju prema tipu građe, načinu prezentovanja sadržaja i pristupu u usvajanju jezičkog materijala, a posebna pažnja posvećuje se razrađivanju različitih mogućnosti za njihovu obradu. Cilj rada je da se ukaže na brojne mogućnosti koje se pri učenju stranog jezika otvaraju za upoznavanje sa drugim i drugačijim, prevazilaženje socijalne distance i omogućavanje interkulturalnog dijaloga. U tom smislu posebno su fokusirani internet izvori i njihove mogućnosti kako za razvijanje i usavršavanje jezičkih veština, tako i za podsticanje interkulturalnosti, pri čemu se nude instrukcije za selekciju ponuđenih materijala, kao i konkretni primeri za kreativnu primenu ovih sadržaja u nastavi. Da bi se ostvario navedeni cilj, u radu je korišćeno više različitih metoda. Za klasifikovanje, opisivanje i procenu građe korišćene su analitička i deskriptivna, dok je za poređenje nemačkih i ruskih sadržaja korišćena komparativna metoda. Rezultati obavljenog sagledavanja ukazuju na gotovo neiscrpne mogućnosti koje savremene tehnologije otvaraju na polju podsticanja interkulturalnosti kroz učenje stranog jezika, kao

i na potrebu njihovog šireg uključivanja u proces učenja nemačkog i ruskog jezika kao stranog.

Pored usvajanja komunikacionog koda naroda čiji se jezik uči, u nastavi stranog jezika se obrađuju i posebni sadržaji namenjeni upoznavanju prostora, naroda i kulture jezika koji se uči, koji dalje vode boljem razumevanju pomenutog naroda i kulture i mogu biti polazište interkulturnog dijaloga. U savremenoj nastavi stranog jezika uobičajeno je da se učenici upoznaju sa specifičnim elementima govornog područja jezika koji se uči, te se tako u nastavi nemačkog jezika, pored jezičkih, posebna pažnja poklanja i elementima poznavanja ovog govornog područja, takozvanoj *Landeskunde* koja je dvostruko korisna, to jest predstavlja jezički „input” i donosi informacije o području na kome se on govori. Posebnu pogodnost predstavlja mogućnost korišćenja različitih materijala obezbeđenih razvojem savremenih IK tehnologija koji zadovoljavaju više kriterijuma postavljenih za učenje stranog jezika, kao što su autentičnost, prisustvo auditivnog elementa, jasan izgovor izvornih govornika jezika, odgovarajuća dužina, vizuelni deo, aktuelnost i zanimljivost, koje značajno deluju na motivaciju.

U tom smislu veoma koristan izvor predstavlja Youtube kanal sa video prilozima posvećenim različitim temama iz ove oblasti. U vezi sa pomenutim su za obradu zanimljivi sadržaji posvećeni oblastima, mestima i okolnostima na nemačkom govornom području, kao što je, na primer, *Von Berlin bis Bayern – was Touristen an Bayern lieben* (dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=rr4cRS2gwsY>). Da bi se upoznali sa materijalom, učenici najpre gledaju video uz zadatak da saznaju na osnovu čega su i kako rangirane nemačke pokrajine. Pokrajine su rangirane na osnovu broja inostranih posetilaca tokom 2023. godine i raspoređene su na sledeći način: 16. Saarland, 15. Thüringen, 14. Sachsen-Anhalt, 13. Bremen, 12. Mecklenburg-Vorpommern, 11. Brandenburg, 10. Sachsen, 9. Schleswig-Holstein, 8. Hamburg, 7. Niedersachsen, 6. Rheinland-Pfalz, 5. Hessen, 4. Berlin, 3. Nordrhein-Westfalen, 2. Baden-Württemberg i 1. Bayern. Potom se učenici dele u grupe, parove ili mogu raditi pojedinačno prema nemačkim pokrajinama sa zadatkom da zabeleže koliko inostranih

posetilaca je dotičnu pokrajinu posetilo tokom 2023. godine (16. Saarland - 193 000, 15. Thüringen – 232 000, 14. Sachsen-Anhalt – 252 000, 13. Bremen – 272 000, 12. Mecklenburg-Vorpommern – 336 000, 11. Brandenburg – 463 000, 10. Sachsen – 881 000, 9. Schleswig-Holstein – 889 000, 8. Hamburg – 1475 000, 7. Niedersachsen – 1534 000, 6. Rheinland-Pfalz – 1641 000, 5. Hessen – 3298 000, 4. Berlin – 4273 000, 3. Nordrhein-Westfalen – 5045 000, 2. Baden-Württemberg – 5162 000 i 1. Bayern – 8855 000 ausländische Besucher). Zatim se postavlja zadatak da saznaju i zabeleže koje znamenitosti i osobenosti u toj pokrajini privlače turiste i šta se preporučuje za obilazak (16. Saarland – Saarschleife, Denkmäler der Industriegeschichte (Völklinger Hütte), 15. Thüringen – Landeshauptstadt Erfurt (Krämerbrücke), ehemalige Residenzstadt Weimar (Goethe und Schiller prägten die klassische Epoche), 14. Sachsen-Anhalt – Landeshauptstadt Magdeburg, UNESCO Welterbestädte, Naumburg (Naumburger Dom), Wittenberg (Martin Luther began die Reformation), 13. Bremen – der kleinste Stadtstaat nach Einwohnern und Fläche, UNESCO Welterbe Rathaus und Rolandstatue, 12. Mecklenburg-Vorpommern – Ostseeluft schnuppern von Rostock bis Rügen (die größte deutsche Insel), 11. Brandenburg – viel Wasser, Potsdam, 3000 Seen, 10. Sachsen – die Landeshauptstadt Dresden, der Blick über die Elbe, die rekonstruierte Altstadt (atemberaubend), 9. Schleswig-Holstein – viel Meerblick von der Hansestadt Lübeck bis zu der Insel Sylt, 8. Hamburg – der Stadtstaat, der größte Seehafen Deutschlands (das Tor zur Welt genannt), Elbphilharmonie (die aufregendste Konzerthalle im Land), 7. Niedersachsen – viel Abwechslung von der Landeshauptstadt Hannover bis Weltnaturerbe Wattenmeer an der Nordsee, 6. Rheinland-Pfalz – Landeshauptstadt Mainz, UNESCO Welterbe Kulturlandschaft das obere Mittelrheintal (fasziniert seit Jahrhunderten Maler und Schriftsteller), 5. Hessen – Internationaler Flughafen in Frankfurt a. M. die erste Adresse für viele Besucher aus Übersee, historische Kulturlandschaften Hessischer Fürstentümer, Schloss Wilhelmshöhe in Kassel, 4. Berlin – die Hauptstadt Deutschlands, Stadtstaat, vom ersten Platz abgerutscht, Brandenburger Tor,

Museumsinsel, East Side Gallery, breites Spektrum, Ruhe und Natur, zahlreiche Seen, 3. Nordrhein-Westfalen – zwischen Rheinland, Ruhrgebiet und Westfalen leben mehr als 18 Millionen Menschen, Münster, Köln, Düsseldorf, 2. Baden-Württemberg – Autos made in Germany, die Kuckucksuhr aus dem Schwarzwald, lange Gränze zu Frankreich, abwechslungsreiche Naturlandschaft, alte Universitätsstadt Heidelberg mit der romantischen Schlossruine, die Landeshauptstadt Stuttgart, Schwarzwald, Bodensee i 1. Bayern – Essen, Bier, einzigartige Vielfalt der Kultur und Naturlandschaften, Landeshauptstadt München, alte Reichsstädte Nürnberg, Augsburg, Regensburg, Alpen, Märchenschlösser von König Ludwig II (Schloss Linderhof, Neuschwanstein – Publikumsmagneten), Biergärten). Nakon ovoga učenici ponovo gledaju video uz zadatak da pronađu odgovore na postavljena pitanja:

- Aus wie vielen Ländern besteht die Bundes Republik Deutschland? (Od koliko pokrajina se sastoji Savezna Republika Nemačka?)
- Zwischen welchen Buchstaben bewegen sich die Namen der Bundesländer? (Između kojih slova se kreću nazivi nemačkih pokrajina?)
- Wovon sind alle Länder geprägt? (Šta karakteriše sve pokrajine?)
- Welche Orientiere für den Norden und Süden werden im Video erwähnt? (Koji orijentiri za sever i jug se pominju u videu?)
- Womit / Wo startet man im Video? (Čime / Gde počinje video?)
- Welches ist das kleinste Bundesland? (Koja pokrajina je najmanja?)
- Warum ist Weimar wichtig? (Zašto je Vajmar važan?)
- Wofür ist Wittenberg bekannt? (Po čemu je poznat Vitenberg?)
- Was ist für Bremen charakteristisch? (Šta je karakteristično za Bremen?)
- Welche Insel ist die größte in Deutschland? (Koje je ostrvo najveće u Nemačkoj?)
- Wo gibt es noch viel Wasser? (Gde još ima puno vode?)

- Wo kann man unter 3000 Seen wählen? (Gde može da se bira između 3000 jezera?)
- Welches Land belegt das Mittelfeld im Ranking der beliebtesten Bundesländer für ausländische Touristen? (Koja pokrajina zauzima sredinu u rangiranju po omiljenosti kod inostranih turista?)
- Was kann man sehen, wenn man in Dresden den Blick über die Elbe wirft? (Šta se može videti, kada se u Drezdenu baci pogled preko Elbe?)
- Wie ist dieser Blick? (Kakav je taj pogled?)
- Welche zweite Insel wird im Video erwähnt? (Koje se još ostrvo pominje u videu?)
- Wie ist Hamburg im Vergleich zu Schleswig-Holstein? (Kakav je Hamburg u poređenju sa Šlezvig-Holštajnom?)
- Wie wird der Hamburger Hafen genannt? (Kako se naziva hamburška luka?)
- Was wird im Video über die Elbphilharmonie gesagt? (Šta se u videu kaže za Filharmoniju na Elbi?)
- Was fasziniert seit Jahrhunderten Maler und Schriftsteller? (Šta već vekovima fascinira slikare i pisce?)
- Welche Bundesländer liegen bei ausländischen Besuchern in der Gunst ganz weit oben? (Koje pokrajine su inostranim posetiocima omiljene?)
- Mit welchem Bundesland beginnt die Top fünf? (Sa kojom pokrajinom počinje prvih pet?)
- Was gibt es auf Platz vier? (Šta je na četvrtom mestu?)
- Was ist mit Berlin gegenüber den Vorjahren passiert? (Šta se dogodilo sa Berlinom u poređenju sa prethodnim godinama?)
- Was bietet Berlin? (Šta nudi Berlin?)
- Wo kann man in Berlin Ruhe und Natur finden? (Gde se u Berlinu mogu naći mir i priroda?)
- Welche Bundesländer sind die Spitzenreiter? (Koje pokrajine su na samom vrhu?)
- Welches ist das bevölkerungsreichste Land in Deutschland? (Koja je najmnogoljudnija pokrajina u Nemačkoj?)
- Wie viele Menschen leben in Nordrhein-Westfalen? (Koliko ljudi živi u Severnorajnskoj-Vestfaliji?)

- Was hält seit Jahren konstant Baden-Württemberg? (Šta već godinama konstantno drži Baden-Virtemberg?)
- Was ist in Baden-Württemberg zu Hause? (Šta je u Baden-Virtembergu kod kuće?)
- Woher stammt die Kuckuckuhr? (Odakle potiče sat sa kukavicom?)
- Warum kommen viele ausländische Besucher nach Baden-Württemberg? (Zašto mnogi inostrani posetioци dolaze u Baden-Virtemberg?)
- Welche ist die älteste Universität in Deutschland? (Koji je najstariji univerzitet u Nemačkoj?)
- Welches ist das beliebteste Bundesland in Deutschland? (Koja je pokrajina u Nemačkoj najomiljenija?)
- Woran liegt das? (Zbog čega je to tako?) / Was macht Bayern so attraktiv? (Šta Bavarsku čini tako privlačnom?)
- Was sind absolute Publikumsmagneten in Bayern? (Šta su u Bavarskoj apsolutni magneti za publiku?)
- Welche Schlösser werden im Video erwähnt? (Koji dvorci se pominju u videu?)
- Was findet man überall in Bayern? (Šta se u Bavarskoj može svuda naći?)
- Was kann man in den Biergärten machen? (Šta može da se uradi u pivnicama?)

Prikupljene informacije se prezentuju i o njima se diskutuje u grupi i zadaje se da se na internetu pronađu informacije o mestima koja se u videu pominju.

Odgovarajuća dužina videa (6:39) i predstavljena koncepcija omogućavaju neophodno ponavljanje sadržaja, pri kome se razvija veština razumevanja sadržaja koji se sluša, kao i usvajanje nove leksike. Prikupljanje informacija pored samog razumevanja zahteva i njihovu obradu, zapisivanje i klasifikovanje, čime se na polju učenja stranog jezika uveštava veština pisanja, dok njihovo prezentovanje podstiče i unapređuje veštinu govora. Ovakvi sadržaji ne samo da razvijaju sve jezičke veštine, već i doprinose upoznavanju prostora i naroda čiji se jezik uči, razbijajući strah od nepoznatog i razjašnjavajući, te pripremaju teren za interkulturalni dijalog.

Pored geografskih specifičnosti na ovaj način se mogu obraditi i istorijske zanimljivosti, kulturna i umetnička dostignuća, ali i običaji i verovanja naroda čiji se jezik uči. U tom smislu se u prigodnim momentima (povodom praznika, određenih datuma, početka ili završetka nekog perioda) sa učenicima obrađuju specifičnosti vezane za taj momenat. U zavisnosti od uzrasta i nivoa znanja jezika potrebno je izabrati i prilagoditi materijal na kome se radi, a za jezički naprednije učenike mogu se koristiti izvorni materijali sa interneta, kao što su, na primer, prilozi o Majčinom danu. Tekst pod naslovom *Muttertag weltweit: So wird in Griechenland, Äthiopien, Asien & Co. gefeiert!* (dostupan na: <https://www.diebayerische.de/ratgeber/muttertag-ursprung-weltweit/>) veoma je zanimljiv, informativan i pogodan za individualni, rad u paru ili grupi (u zavisnosti od broja učenika). Učenici se u zavisnosti od broja mogu podeliti u parove, grupe ili raditi pojedinačno na šest različitih tema (1. opšte informacije o prazniku (Der Muttertag generell), 2. poreklo praznika (Ursprung des Feiertags), 3. praznik u svetu (Der Muttertag in der Welt)–Evropa (Europa), 4. Azija (Asien), 5. Etiopija (Äthiopien), 6. Meksiko (Mexiko) za koje treba da prikupe informacije, naprave sažetak i teze i prezentuju ih ostatku grupe. Po potrebi kao vodič im se mogu postaviti pitanja, na primer:

Pitanja za I grupu:

- Wo wird der Muttertag gefeiert? (Gde se slavi Majčin dan?)
- In welchem Zeichen steht dieser Tag? (U kom znaku je taj dan?)
- Was wird an diesem Tag gefeiert? (Šta se toga dana slavi?)
- Wird dieser Tag überall gleich gefeiert? (Da li se taj dan svuda slavi isto?)
- Wie stehen viele Menschen zu diesem Fest? (Kakav je odnos mnogih ljudi prema ovom danu?)
- Was vermuten viele, wer hat den Feiertag erfunden und warum? (Šta mnogi pretpostavljaju, ko je ovaj dan ustanovio i zašto?)
- Wer macht an diesem Tag guten Umsatz / ein gutes Geschäft? (Ko toga dana ima dobar promet / dobar posao?)

- Ist der Muttertag ein gesetzlicher Feiertag? (Da li je Majčin dan državni praznik?)
- Stört das die Menschen? (Da li to ljudima smeta?)

Pitanja za II grupu:

- Wo wurde der Muttertag zum ersten Mal gefeiert? (Gde je Majčin dan po prvi put proslavljen?)
- Wer hat den Feiertag erfunden? (Ko je ustanovio ovaj praznik?)
- Wann wurde der Feiertag zum ersten Mal gefeiert? (Kada je po prvi put proslavljen ovaj praznik?)
- Was war der erste Muttertag? (Šta je bio prvi Majčin dan?)
- Wo fand das Fest im Folgejahr statt? (Gde je sledeće godine proslavljen ovaj praznik?)
- Wie fand es im Folgejahr statt? (Kako je iduće godine proslavljen?)
- Was wollte Anna Marie Jarvi erreichen? (Šta je Ana Mari Džarvi htela da postigne?)
- Wie hat sie das erreicht? (Kako je ona to postigla?)
- Wann und wie wurde es in den USA eingeführt? (Kada je i kako ovaj praznik uveden u SAD?)

Pitanja za III grupu:

- Wann hat sich dieser Feiertag im europäischen Raum verbreitet? (Kada se ovaj praznik proširio po Evropi?)
- Wann wurde er in welchem europäischen Land eingeführt? (Kada je uveden u kojoj evropskoj zemlji?)
- Was schenkt man in Europa meistens an diesem Tag? (Šta se u Evropi najčešće poklanja na ovaj dan?)
- Wann wird der Muttertag in Griechenland gefeiert? (Kada se Majčin dan slavi u Grčkoj?)
- Was ist noch Tradition in Griechenland? (Šta je još tradicija u Grčkoj?)
- Wann wird das Fest in England gefeiert? (Kada se ovaj praznik slavi u Engleskoj?)

- Was backt man an diesem Tag in England? (Šta se toga dana peče u Engleskoj?)
- Woraus besteht dieser Kuchen? (Od čega se sastoji taj kolač?)
- Wann wird der Muttertag in Deutschland gefeiert? (Kada se Majčin dan slavi u Nemačkoj?)
- Was steht in diesem Text von Serbien? (Šta u ovom tekstu piše o Srbiji?)
- Ist das richtig? (Da li je to tačno?)
- Was stimmt da nicht? Korrigieren Sie, bitte. (Šta nije tačno? Ispravite, molim.)

Pitanja za IV grupu:

- Welcher Tag ist in Japan für das Muttertagsfest reserviert? (Koji dan je u Japanu rezervisan za Majčin dan?)
- Was haben viele Kinder an diesem Tag gemacht? (Šta su mnoga deca radila na taj dan?)
- Wann wurde es und wie angeregt? (Kada je i kako to podstaknuto?)
- Was geschah anschließend damit? (Šta se potom događalo sa tim?)
- Wie heißt der japanische Muttertag? (Kako se zove japanski Majčin dan?)
- Wie ist der japanische Muttertag heute? (Kako danas izgleda japanski Majčin dan?)
- Worauf legen die Japaner besonderen Wert? (Šta je Japancima posebno važno?)
- Was bedeuten welche Blumen in Japan? (Šta u Japanu znači koje cveće?)
- Welche Blumen sind das richtige Muttertags-Geschenk und warum? (Koje cveće je pravi poklon za Majčin dan i zašto?)
- Was ist ein absolutes Tabu für den Muttertag und warum? (Šta je apsolutni tabu za Majčin dan i zašto?)
- Wann wird der Muttertag in Indonesien gefeiert? (Kada se Majčin dan slavi u Indoneziji?)
- In welchem Zeichen steht dieser Tag seit 1959? (U kom znaku je taj dan od 1959?)

- Wer macht Geschenke an diesem Tag in Indonesien? (Koga dana daje poklone u Indoneziji?)
- Was findet dort im Dezember statt und mit welchem Zweck? (Šta se tamo dešava u decembru i u koju svrhu?)

Pitanja za V grupu:

- Wie lange wird der Muttertag in Äthiopien gefeiert? (Koliko dugo se Majčin dan slavi u Etiopiji?)
- Wie heißt dieses Fest in Äthiopien? (Kako se ovaj praznik zove u Etiopiji?)
- Wann wird es dort gefeiert? (Kada se on tamo slavi?)
- Was wird zu Ehren der Mutter in vielen Familien veranstaltet? (Šta se u čast majki organizuje u mnogim porodicama?)
- Wer sorgt wofür bei diesem Festessen? (Ko se za šta stara pri tom svečanom ručku?)
- Was kommt nach dem Essen? (Šta dolazi posle jela?)
- Was machen dann die Mütter und Töchter zusammen? (Welche Tradition wird zelebriert? (Šta onda majke i njihove kćeri rade zajedno?))

Pitanja za VI grupu:

- Wie heißt der Muttertag in Mexiko? (Kako se Majčin dan zove u Meksiku?)
- In welchem Zeichen steht der mexikanische Muttertag? (U kom znaku je meksički Majčin dan?)
- Wann wird er gefeiert? (Kada se on proslavlja?)
- Wie werden die Mütter dort gefeiert? (Kako se majke tamo slave?)
- Was wird von manchen sogar engagiert? (Šta neki čak angažuju?)
- Was ist die ernste Seite des mexikanischen Muttertags? (Šta predstavlja ozbiljnu stranu meksičkog Dana majki?)
- Was wird dort gefordert? (Šta se tamo zahteva?)

Ista tema bi se mogla obraditi i uz korišćenje različitih izvora. Dok bi jedna grupa koristila pomenuti tekst, druge grupe bi koristile materijale koji se mogu pronaći na: <https://alsaba.de/blogs/dekotrends/der-muttertag-in-deutschland-ein-einblick-in-geschichte-brauche-und-bedeutung> i <https://de.wikipedia.org/wiki/Muttertag>. Nakon što se sa njima upoznaju, učenici bi pravili sažetke i teze, uz pomoć kojih bi ukratko prezentovali temu ostatku grupe. Potom bi se izvori upoređivali i konstatovalo se šta je u njima isto ili slično, a šta je novo od informacija koje donose.

Nakon obrade pomenutog materijala sa učenicima bi trebalo povući paralelu sa običajima u njihovom okruženju i prodiskutovati sličnosti, razlike, ono što je neobično, što bi se moglo usvojiti ili ne i zašto. U tom smislu bi im se postavljala pitanja kao što su:

- Gibt es einen Muttertag bei uns? (Postoji li Majčin dan kod nas?)
- Wann wird er gefeiert? (Kada se on proslavlja?)
- Wie wird er gefeiert? (Kako se on proslavlja?)
- Feiert man diesen Tag in breiten Schichten / vielen Familien? (Da li se ovaj dan proslavlja u širokim slojevima / mnogim porodicama?)
- Gibt es noch einen Fest, an dem die Mütter bei uns gefeiert werden? (Postoji li kod nas još jedan praznik kojim se slave majke?)
- Wie heißt dieses Fest? (Kako se zove taj praznik?)
- Was wird an diesem Tag gefeiert? (Šta se toga dana proslavlja?)
- Wie wird es gefeiert? (Kako se proslavlja?)
- Was ist gut an dem deutschen Muttertag und warum? (Šta je dobro kod nemačkog Majčinog dana i zašto?)
- Was ist nicht so gut an dem deutschen Muttertag und warum? (Šta kod nemačkog Majčinog dana nije baš dobro i zašto?)
- Was könnten wir von den anderen Völkern übernehmen und warum? (Šta bismo od drugih naroda mogli da preuzmemo i zašto?)
- Was sollten die Deutschen machen und warum? (Šta bi Nemci trebalo da rade i zašto?)

Na ovakav način se mogu obraditi različite teme u dodiru sa kojima će se razbiti stereotipi koji postoje o narodima čiji se jezik uči. Zanimljivo bi bilo utvrditi koji stereotipi o ljudima sa nemačkog govornog područja postoje u grupi, pa onda ciljano birati sadržaje koji bi relativizovali postojeće predrasude.

Savremene IK tehnologije omogućavaju da se učenje stranog jezika danas odvija i kroz stvarnu komunikaciju sa izvornim govornicima na različitim platformama, forumima i pričaonicama u okviru kojih dolazi do njihove interakcije koja se može usmeriti u pravcu interkulturalnog dijaloga. U tom smislu bi učenike trebalo ohrabrivati da se u pomenute forume i pričaonice uključe, da postavljaju pitanja, traže pomoć izvornih govornika za određena jezička rešenja, a bilo bi zanimljivo pokušati uspostaviti komunikaciju sa nekom sličnom uzrasnom grupom sa govornog područja jezika koji se uči. Ovo bi posebno bilo zanimljivo na visokoškolskom nivou, gde bi studenti mogli razmenjivati svoje ideje i ovakvu komunikaciju doživeti smislenom i korisnom, što bi ih motivisalo da se posvete unapređivanju svojih jezičkih veština na jeziku koji uče. Nakon uspostavljanja ovakve komunikacije mogle bi se organizovati onlajn diskusije o različitim temama vezanim za kulture dva naroda, te omogućiti interkulturalni dijalog.

Ruski video kanali takođe nude široke mogućnosti za učenje jezika i uspostavljanje dijaloga sa predstavnicima drugih kultura. Popularan Youtube kanal „Easy Russian: Learn Russian with Native Speakers“ nudi niz zanimljivih priloga za učenje ruskog jezika kroz upoznavanje sa ruskim običajima, tradicijom, kulturom. U jednom od video priloga devojka Marina i njena mala rođaka Liza objašnjavaju kako izgleda ruski doručak (dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=A1UMYm5YExA>). One sede za velikim kuhinjskim stolom i kroz razgovor degustiraju svoja omiljena jela kao što su „каша“ (kaša), „сырники“ (pecivo u vidu uštipaka pečeno na maslacu), „сушки“ (kolutići od kivanog suvog testa), „баранки“ (pecivo od kivanog suvog testa ovalnog ili prstenastog oblika), „бублик“ (vid đevreka), „блинчики“ (palačinke), „оладушки“ (deblje mini palačinke), „варенье“ (slatko od kivanog voća), „сметана“ (pavlaka), „Докторская колбаса“

(vrsta kuvane šunke) i mnoga druga. Sva ova jela nalaze se na kuhinjskom stolu, tako da ih učenici mogu videti i naučiti njihove nazive na ruskom jeziku. Osim toga, kroz video prilog učenici će saznati mnoge istorijske zanimljivosti u vezi sa pomenutim jelima, recimo da je popularna „Докторская колбаса“ proizvedena tidesetih godina prošlog veka, a da je dobila naziv „doktorska“ jer se prvobitno koristila pri lečenju, tj. u ishrani pacijenata kojima je bio potreban zdravstveni oporavak. Takođe će saznati da su „блины“ (palačinke) važan element tradicionalne ruske kuhinje i ruske kulture i da se vezuju za praznik „Масленица“ koja označava kraj zime i dolazak proleća. U nedelji Maslenice (nedelja koja prethodi Velikom postu) palačinke se spremaju svakog dana, a služe se sa nadevom od slatkog kondenzovanog mleka, ribe, crvenog kavijara, paradajza, pilećeg mesa i drugih slanih i slatkih priloga. U prazničnoj nedelji organizuju se narodna okupljanja uz igru i pesmu po celoj Rusiji, a poslednjeg dana praznika spaljuje se na lomači strašilo od slame, koje simbolično predstavlja odlazeću zimu. Praznik potiče još iz prethrišćanskog perioda, ali se praznuje i danas. Nakon gledanja video priloga učenici mogu dobiti različite zadatke: da istraže rusku kuhinju i pronađu jela slična srpskim, da ispričaju kakav doručak se obično priprema u njihovom kraju i ima li sličnosti sa ruskim doručkom, da pronađu na internetu recepte svojih omiljenih jela i prezentuju ih kolegama na ruskom jeziku, da sastave praznični meni i pripreme jednostavnija ruska jela, uz mogućnost degustacije na samom času ili u prirodi, da ispričaju o nekom srpskom prazniku i jelima koja se tom prilikom iznose na trpezu. Zadaci se mogu raditi individualno, grupno ili u paru, a cilj je da se što veći broj studenata uključi u aktivnosti i svoje znanje jezika prezentuje kroz praktične zadatke.

U nastavi koja se bazira na integrisanju jezika i kulture važno mesto zauzima leksika sa izraženom kulturološkom konotacijom. Ruski metodičar A. N. Šukin (Шукин 1990, 81) ukazuje da se informativni sadržaj svake leksičke jedinice može razmatrati na dva plana – pojmovnom (leksički pojam) i “fonskom” (leksički fon). Recimo, leksema „čaj” na pojmovnom planu sadrži sledeću informaciju: 1) napitak; 2) priprema se od specijalno obrađenih

listova čaja ili lekovitog bilja. Na pojmovnom planu ova leksema ima ekvivalente u mnogim jezicima, međutim, na planu leksičkog fona postoje značajne razlike. Na primer, ruska reč „чай“ i srpska „čaj“ nisu potpuno ekvivalentne na planu leksičkog fona (Končarević 2018, 47). Izraz „пить чай“ (piti čaj), „пригласить на чашку чая“ (pozvati na šolju čaja) „чаепитие“ (pijenje čaja) u ruskoj tradiciji i kulturi označava pre svega razgovor i druženje sa članovima porodice, rođacima i bliskim prijateljima. Poziv na čaj je izraz ruskog gostoprimstva, a njegova glavna obeležja su okupljanje za zajedničkim stolom, prijateljski razgovor, druženje. U srpskoj kulturi, međutim, pijenje čaja se najčešće asocira sa prehladom, bolešću i lečenjem toplim napicima od lekovitih biljaka.

U japanskoj kulturi pijenje čaja predstavlja ritual, odnosno ceremoniju u kojoj učestvuju majstor čaja – onaj koji priprema i sipa čaj, i oni koji prisustvuju ceremoniji i ispijaju pripremljeni napitak. U Japanu postoji mnogo vidova čajne ceremonije (noćna, večernja, jutarnja, čaj sa izlaskom sunca i dr.), a za same Japance ova ceremonija je pre svega način estetskog uživanja. U Indiji se služi crveni i čokoladni čaj što Evropljaninu može biti čudno, jer su u pitanju vrste čaja koje rastu u Indiji, a u drugim zemljama su nepoznate. Englez ili Mongol se mogu iznenaditi kada Rus kaže da ujutru pije „крепкий чай“ (jak čaj), jer oni piju čaj s mlekom (Щукин 1990, 81-82).

Ruska kultura pijenja čaja česta je tema u nastavi ruskog jezika kao stranog, te se tako u udžbenicima ruskog jezika, kao i na Youtube kanalu može pronaći više priloga o ovoj temi. Na kanalu „Time to Speak Russian“, u videu pod nazivom „Čaj iz samovara“ govori se o tome kako se nekada pio čaj i kako se on pije danas (dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=0LDyWRjRKIU>). Ističe se da se Rusija tradicionalno smatra zemljom čaja, te da se za pripremu ovog napitka koristio specijalni čajnik za zagrevanje vode – „samovar“. Učenici će videti kako je izgledao pravi, stari, predrevolucionarni samovar i upoznaće se sa tehnikom pripreme čaja. Interesantno je da su se za zagrevanje vode u samovaru koristila drvca, komadići hartije i borove šišarke. Sama reč

„samovar“ znači „сам варит“ (sam kuva), što znači da mu niko ne pomaže, treba samo ubaciti šišarke u cev koja zagreva vodu. Dok voda u samovaru ne proključa, priprema se sto. Samovar se obično postavlja na sredinu stola, a pošto je vreo, potreban je poslužavnik. Učenici će videti kako izgleda ruski poslužavnik izrađen od gvožđa i ukrašen motivima u tradicionalnom ruskom stilu. Saznaće da u Rusiji rado piju biljni čaj u koji se dodaje nana i biljka „ivan-čaj“. U čaj se dodaje i list i cvet ivan-čaja. Čaj se najpre zakuvava u posebnom čajniku koji se stavlja na cev na vrhu samovara. Zakuvana mešavina – „zavarka“ razliva se u manjim količinama u šolje za čaj, a zatim se dodaje „kipjatak“ – ključala voda iz samovara. I čaj je spreman. U videu se ističe da se samovar ne postavlja za jednog čoveka. On podrazumeva da oko njega sedi više ljudi – bliskih prijatelja ili rođaka, jer njegova osnovna namena nije samo ispijanje čaja, već okupljanje i povezivanje ljudi. Zato, kako se u videu sugerije, treba pozvati porodicu, prijatelje, kolege i sesti za zajednički sto kako bi se samovar ispio do kraja. Video se završava pozitivnim tonom, pozivom na čaj i željom da se čajni napitak popije sa zadovoljstvom. Učenicima se zatim mogu ponuditi sledeći zadaci: da pronadu na internetu fotografije i zanimljivosti o ruskom samovaru i prezentuju ih na ruskom jeziku, da ispričaju u kojim prilikama oni piju čaj i kako ga pripremaju, da ukažu na sličnosti i razlike u odnosu na rusku tradiciju, da pronadu informacije o popularnim ruskim i srpskim pićima, da ispričaju šta su novo saznali iz videa ili sastave u paru kratak dijalog na bazi odgledanog materijala. Na sličan način mogu se obraditi i materijali iz udžbenika (Marić et al. 2023, 45-47)

Primeri opisani u ovom radu pokazuju koliko elementi kulture mogu da obogate nastavu stranog jezika, da približe studentima zemlju i narod čiji jezik uče i na taj način razbiju potencijalne predrasude i odbojnost prema prihvatanju novog i nepoznatog. Kroz upoznavanje sa načinom života, tradicijom i običajima izvornih nosilaca jezika, studenti postepeno postaju otvoreniji za nove kulturne, istorijske i etičke vrednosti koje vremenom mogu postati i njihove lične. Zbog toga je veoma važno od ranog uzrasta razvijati kod dece osećaj poštovanja, razumevanja i empatije prema

vrednostima i ličnostima koje dolaze iz drugih i drugačijih kultura. To se može postići kroz implementaciju odabranih kulturoloških sadržaja u nastavne planove i programe, razgovor, diskusiju i aktivan odnos prema onome što je novo i različito. U tom smislu nastava stranih jezika može pružiti značajnu potporu, pod uslovom da se pomenutim sadržajim pristupa adekvatno, tj. iz aspekta jasno definisanih ciljeva nastave i objektivno postavljenih kriterijuma za odabir nastavnih materijala.

U kulturološki orijentisanoj nastavi stranog jezika posebnu pažnju treba posvetiti „fonskim znanjima“ vezanim za konkretnu jezičku i kulturnu zajednicu. Kako pokazuje nastavna praksa, odsustvo „fonskih znanja“ može dovesti do teškoća u pravilnom razumevanju sagovornika, nelogičnosti u postavljanju pitanja i davanju odgovora, kao i neadekvatnog reagovanja u određenoj jezičkoj situaciji. Jedan od načina prevencije potencijalnih problema vidimo u paralelnom usvajanju gramatičkih normi jezika i normi kulture. Učenje jezika u spoju sa kulturom jedna je od osnovnih paradigmi savremenog obrazovanja i nastave koja ima za cilj formiranje ličnosti koja kroz prizmu sopstvenog jezika i kulture jasnije i otvorenije sagledava i prihvata vrednosti koje dolaze iz drugih etničkih, kulturnih i jezičkih zajednica (Gaši 2019, 87-90; Paprić 2023, 351). Internet kao nastavno sredstvo može omogućiti kontakt sa autentičnom kulturom, jezikom i njegovim govornicima i ponuditi građu za usavršavanje svih jezičkih veština, posebno slušanja, usvajanja pravilnog izgovora, akcenta i intonacije, kao i veštine vođenja dijaloga na bazi audio i video materijala.

Postupci opisani u ovom radu samo su mali deo mogućnosti koje nastava stranih jezika pruža. Materijali koji se nude mogu imati praktičnu primenu u nastavi, te pomoći nastavnicima jezika da obogate svoju nastavnu praksu kulturološkim sadržajima koji bi u savremenoj obrazovnoj paradigmi doprineli jačanju interkulturalnog dijaloga na bazi međusobnog poštovanja i tolerancije, što i jeste jedan od osnovnih ciljeva nastave stranih jezika i obrazovanja uopšte.

Literatura

- Bela knjiga o interkulturalnom dijalogu. „Živeti zajedno jednaki u dostojanstvu!“ 2008. Strazbur: Savet Evrope.
- Bosnić Đurić, Aleksandra, Milorad Đurić i Tamara Tomašević. 2021. *Isto i različito: Kratki vodič kroz interkulturalno obrazovanje*. Beograd: Evropski pokret u Srbiji.
- Byram, Michael et al., eds. 2009. *Autobiography of Intercultural Encounters. Context, concepts and theories*. Strasbourg: Council of Europe – Language Policy Division.
- Gaši, Tijana. 2019. „Interkulturalna kompetencija u nastavi stranih jezika – predlog za metode i tehnike u nastavnoj praksi.“ *Živi jezici* 39 (1): 87-100.
- Gojkov Rajić, Aleksandra, and Jelena Prtljaga. 2013. „Foreign language learning as a factor of intercultural tolerance.“ *Procedia Social and Behavioral Sciences* 93: 809-813.
- Hrvatić, Neven. 2007. „Interkulturalna pedagogija: nove paradigme.“ *Pedagogijska istraživanja* 4 (2): 241-252.
- Lafraya, Susana. 2011. *Intercultural Learning in Non-Formal Education: Theoretical Frameworks and Starting Points*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Martinelli, Silvio, and Mark Taylor, eds. 2000. *Intercultural Learning T-kit*. Strasbourg: Council of Europe.
- Mrnjaus, Kornelija. 2013. „Interkulturalnost u praksi – socijalna distanca prema “drugačijima”.“ *Pedagogijska istraživanja* 10 (2): 309-325.
- Semprini, Andrea. 2004. *Multikulturalizam*. Beograd: CLIO.
- Živković, Milan, ed. 2013. *IV međunarodni naučni skup Multikulturalnost i savremeno društvo*. Novi Sad: Visoka škola „Pravne i poslovne akademske studije Dr Lazar Vrkatić”.
- Končarević, Ksenija. 2018. *Jezik i kultura: slavistička perspektiva*. Beograd: Jasen.
- Marić, Biljana, Marijana Paprić, & Vera Lazarević Vulović. 2023. *Do vstreči v Rossii 3. Ruski jezik: udžbenik i radna sveska za treći razred gimnazije i srednjih stručnih škola*. Beograd: Zavod za udžbenike.

- Paprić, Marijana. 2023. „O dijalogu kultura u nastavi ruskog kao stranog jezika.“ *Slavistika* 27 (2): 340–355
- Petrović, S. Danijela. 2018. „Sticanje interkulturalnih kompetencija u svetlu razvojnog modela interkulturalne osetljivosti Milтона Beneta.“ *Godišnjak Pedagoškog fakulteta u Vranju* 9 (2): 27-44.
- Щукин, Анатолий Николаевич, ed. 1990. Методика преподавания русского языка как иностранного: для зарубежных филологов русистов. Москва: Русский язык.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

37.014:316.722(082)

**МЕЂУНАРОДНА конференција Интеркултуралност у
образовању (10 ; 2024 ; Нови Сад)**

InterKult 2024 : tematski zbornik : izabrani radovi sa Desete
međunarodne konferencije Interkulturalnost u obrazovanju 2024, održane
28. 09. 2024. godine u Novom Sadu / [urednica Danijela Radović]. -
Novi Sad : Pedagoški zavod Vojvodine, 2025 (Novi Sad : Magyar szó).
- 435 str. : ilustr. ; 23 cm. - (Zbornik / Pedagoški zavod Vojvodine ; 20)

Radovi na više jezika. - Tiraž 100. - Str. 11-12:
Predgovor / Danijela Radović. - Napomene i bibliografske reference uz
tekst. - Bibliografija uz svaki rad. - Rezime na engl. ili srp. jeziku uz
svaki rad.

ISBN 978-86-80707-97-6

a) Образовање - Интеркултуралност - Зборници

COBISS.SR-ID 173699081